

Передумови корпоратизації та тенденції розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу України

Світлана Бондаренко * ^A; Анатолій Поліщук ^A; Михайло Мосін ^B

^A Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, пр-кт Повітрофлотський 28, м. Київ, 03049, Україна

^B Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», пр-кт Перемоги 37, м. Київ, 03056, Україна

Received: December 05, 2020 | Revised: December 14, 2020 | Accepted: December 31, 2020

JEL Classification: O14.

DOI: 10.33445/sds.2020.10.6.10

Анотація

В статті дана оцінка сучасного стану та визначено основні тенденції розвитку підприємств ДК «Укроборонпром». Проведеним дослідженням встановлено, що для підприємств ДК «Укроборонпром» характерним є високий рівень зносу основних засобів підприємств Концерну та нестійка динаміка прибутковості. При цьому спадна динаміка прибутковості і зростання фінансової залежності призводить до недотримання “золотого правила економіки”. Концепція реформування ДК “Укроборонпром” розглядає процес корпоратизації Концерну основою трансформації, що має забезпечити діяльність підприємств ДК “Укроборонпром”, відповідно до кращих практик ОЕСР. У ДК “Укроборонпром” розпочали процес реструктуризації оборонних підприємств, що перебувають в управлінні Концерну. Проте залишаються невирішеними питання щодо механізму фінансування розвитку підприємств ОПК та інституціоналізації процесу корпоратизації ДК “Укроборонпром”.

Ключові слова: корпоратизація, оборонно-промисловий комплекс, ДК «Укроборонпром», Стратегія національної безпеки.

Постановка проблеми

Проведення реформування національного оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК), яке офіційно оголошеної Президентом України, є важливим завданням, що дозволить вийти українському ОПК на світовий високотехнологічний ринок [10]. У процесі реформування особливої уваги приділяється питанням управління державними компаніями, зокрема Державного концерну “Укроборонпром” (далі – Концерн) [5; 6].

Оцінювання найважливіших показників економічного розвитку підприємств ДК “Укроборонпром”, які корелюють з показниками інноваційності, інвестиційної активності, фінансової стійкості, стає

підґрунтям для оцінювання якості корпоративного управління, за обраними параметрами. Перші кроки в даному напрямку уже було здійснено. Так, за результатами проведеного аудиту Аудиторсько-консалтинговою компанією “Ernst and Young”, представлена модель корпоративного управління ДК “Укроборонпром”. Розроблено основні кроки щодо впровадження корпоративної моделі управління на державних підприємствах національного оборонно-промислового комплексу та можливості міжнародної співпраці в залученні інвестицій [11].

* Corresponding author: д.е.н., професор кафедри оборонного менеджменту, e-mail: lana.bond@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1687-1172

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У 2019 році офіційно заявлено про наміри перетворити Концерн на холдингову компанію, проведення корпоратизації учасників, з їх подальшим поглинанням керуючим холдингом, який не підпорядковуватиметься жодному органу виконавчої влади. Впровадження менеджменту на усіх рівнях управління ОПК є нагальною задачею реформування Концерну. Актуалізуються питання управління майном підприємств у процесі їх «реорганізації», а також у порядку

оцінки їх майна.

Отже, необхідно установити параметри, які характеризували б якість управління підприємств ДК «Укроборонпром», що у подальшому дасть можливість конкретизувати функції учасників корпорацій. Тому актуальності набуває об'єктивна оцінка якості управління підприємств ДК «Укроборонпром», що слугуватиме основою для подальшої корпоратизації Концерну.

Постановка завдання

Теоретичною і методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання та фундаментальні положення економічної теорії, наукові та вітчизняні розробки вчених у сфері дослідження питань розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу України, та їх конкурентоспроможність, статистичні данні. Стаття базується на використанні методу кількісного та якісного порівняння на основі «золотого правила економіки підприємства». Для досягнення поставленої мети і завдань

використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: узагальнення, порівняльного аналізу, логічного підходу, систематизації, економічного і статистичного аналізу, графічні методи, методи комп'ютерної обробки економічної інформації.

Мета роботи полягає у визначенні основних передумов корпоратизації та тенденцій розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу України.

Виклад основного матеріалу

Воєнно-промисловий комплекс (оборонна промисловість) є головною ланкою виробничого сектору оборонної економіки великих держав світу. В Україні ОПК є сукупністю підприємств різних галузей промисловості, які виробляють продукцію військового призначення, та пов'язані як один з одним, так з іншими підприємствами суміжних галузей.

Основною метою реформи ДК «Укроборонпром» є підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Реформування передбачає такі етапи: реструктуризація, корпоратизація і приватизація.

Реструктуризація є лише складовою загальної програми реформування, орієнтованої на підвищення ефективності діяльності оборонних підприємств і організацій.

Корпоратизація – «... це перетворення державних підприємств, закритих акціонерних

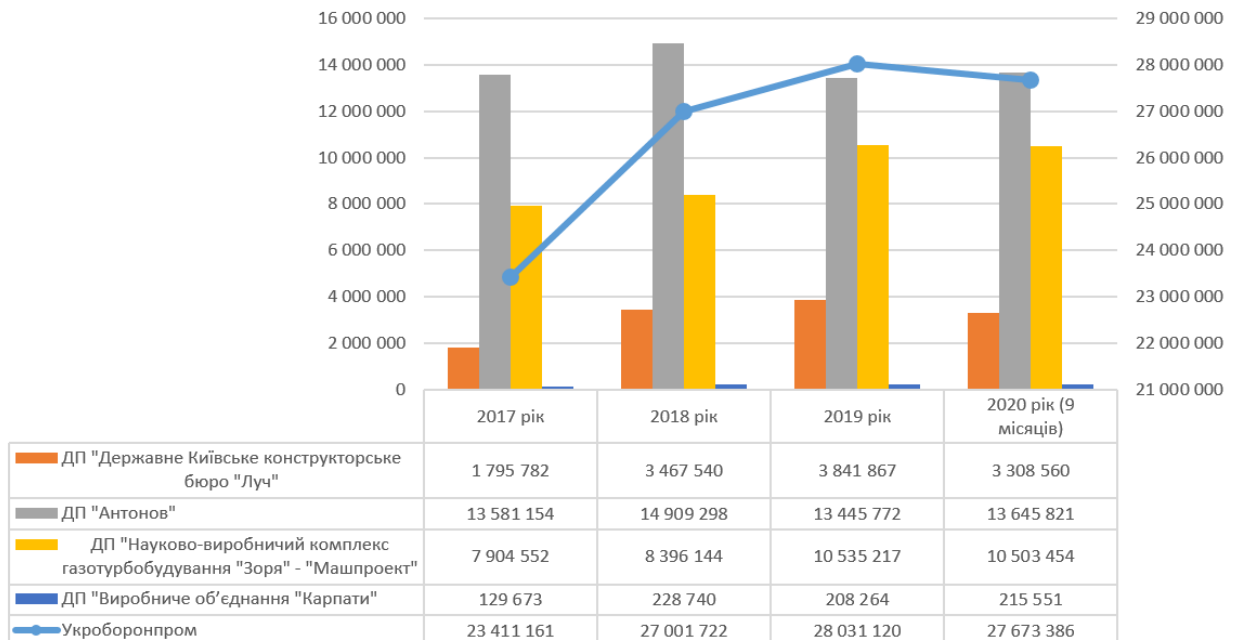
товариств, більш ніж 75% статутного фонду яких перебуває в державній власності, а також виробничих і науково-виробничих об'єднань, правовий статус яких раніше не був приведений у відповідність із чинним законодавством, у відкриті акціонерні товариства» [14]. Корпоратизація, як процедура перетворення державних унітарних підприємств на акціонерні товариства, не є підставою чи способом приватизації. Тобто корпоратизація сприяє зміні організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, але форма власності при цьому не змінюється. В результаті корпоратизації створеному товариству передається у власність державне майно. При цьому держава має корпоративні права щодо цього товариства, а також можливість управління і отримання дивідендів від діяльності товариства.

Метою корпоратизації є реорганізація державного підприємства, спрямована на

підвищення ефективності його діяльності в результаті вдосконалення системи управління.

Для розуміння основних тенденцій і закономірностей розвитку підприємств ДК "Укроборонпром", як передумови корпоратизації, доцільно розглянути основні показники фінансово-господарської діяльності.

До складу Концерну входять 137 підприємств, з яких 116 – на підконтрольній території: 60 – ведуть активну господарську діяльність, 56 – у поганому фінансовому стані. Оцінка майнового стану деяких підприємств Концерну представлена на мал. 1.

Малюнок 1 – Загальна вартість активів ДК "Укроборонпром" і державних підприємств Концерну (2017-2020), тис. гривень

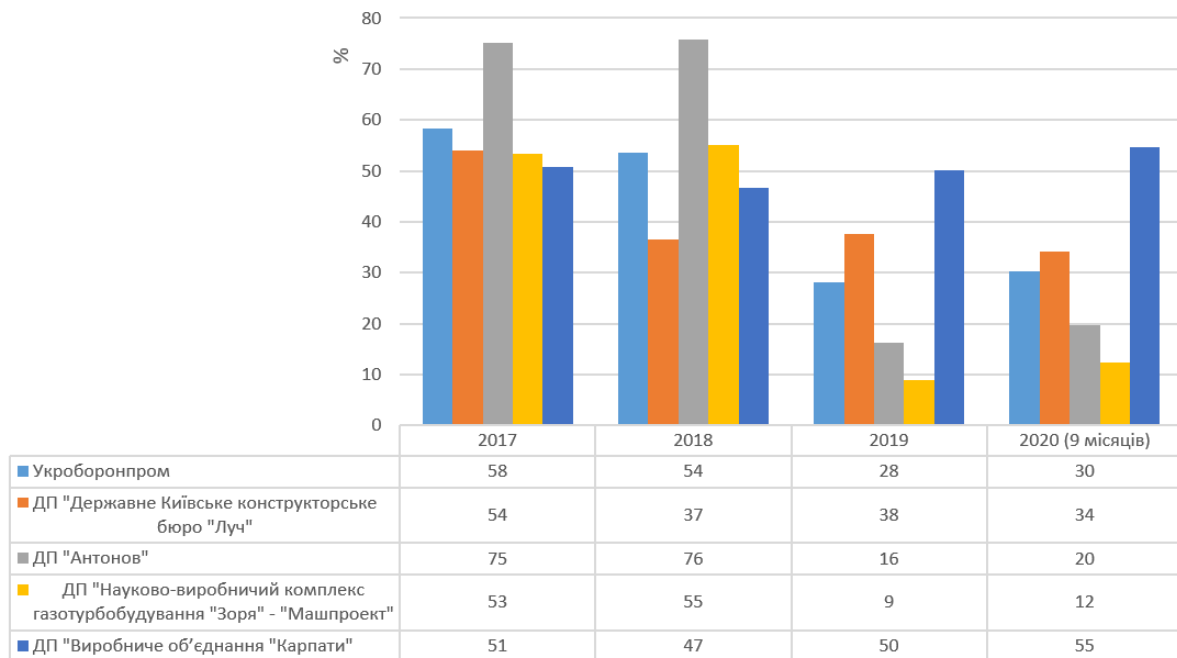
Як видно з наведених даних, серед представлених підприємств найбільший відсоток у складі ДК "Укроборонпром", за критерієм частки активів підприємства в активах Концерну, належить ДП "Антонов" (від 58,01% у 2017 році до 49,31% у 2020 році). Досить значимим є також ДП "Науково-виробничий комплекс газотурбобудування "Зоря" – "Машпроект" (від 33,76% у 2017 році до 37,96% у 2020 році). При цьому ступінь зносу активів підприємств Концерну представлена на мал. 2.

Як видно з мал. 2, рівень зносу основних засобів підприємств Концерну в середньому складає близько 65%, а на деяких підприємствах (таких у складі Концерну 28) цей показник вище 80%. За даними перевірки,

виявлено надлишкове майно, що негативно впливає на фінансові результати підприємств. Так, наприклад, загальна площа земельних ділянок у користуванні підприємств Концерну становить 5,5 тис гектарів, площа нерухомості – 11,3 млн. кв. м. [6]. З таких причин у Концерні розпочато другий етап реформи – реструктуризації та оздоровлення цих активів.

Для попередньої оцінки тенденцій розвитку підприємства на основі фінансових показників, відображених у фінансовій звітності, використовують аналіз основних темпових показників розвитку підприємства [3]. Корисні висновки надає порівняння цих показників за нерівністю, що має назву «золоте правило економіки підприємства» [7, 9].

$$T_{ФР} (ВП, ФРОД, ЧП) > T_{ВР} > T_{ВК} > T_{ВБ} > 0 (> 100\%),$$

Малюнок 2 – Ступінь зносу основних засобів ДК “Укроборонпром” і державних підприємств Концерну (2017-2020), %

де $T_{\text{ФР(ВП, ФРОД, ЧП)}}$ – темп зростання фінансового результату (валового прибутку, фінансового результату операційної діяльності, чистого прибутку) підприємства; $T_{\text{ВР}}$ – темп зростання доходу від реалізації продукції (робіт/послуг); $T_{\text{ВК}}$ – темп зростання власного капіталу підприємства; $T_{\text{ВБ}}$ – темп зростання валюти балансу підприємства.

Темп зростання у даному дослідженні є індексом динаміки, що характеризує зміну будь-якого явища у часі:

$$i_D = \frac{X_1}{X_0} \quad (2)$$

де дослідження проводиться за: 1 – звітний або аналізований період, 0 – минулий або базисний період.

Критеріальним значенням індексу динаміки служить одиниця (або 100%), тобто якщо $i_D > 1$, то має місце зростання (збільшення) явища у часі; якщо $i_D = 1$ – стабільність; якщо $i_D < 1$ – спостерігається спад (зменшення) явища. Темп зміни (динаміки) визначається за формулою:

$$T = i_D - 1 \quad (1)$$

Якщо $T > 0$, то має місце зростання явища; $T = 0$ – стабільність, $T < 0$ – спад. В економічному сенсі залежності (1) означають [7, 9]:

– $T_{\text{ВБ}} > 0$ – економічний потенціал

підприємства зростає, тому що збільшення валюти балансу свідчить про збільшення виробничих можливостей підприємства, але необхідно звертати увагу на причини даного збільшення. Необхідно урахувати вплив переоцінки основних коштів, інфляційних процесів і їх вплив на стан запасів, подовження строків розрахунків з дебіторами й кредиторами.

– $T_{\text{ВК}} > T_{\text{ВБ}}$ – стабільність фінансового стану підприємства, тобто разом із загальною сумою авансованого капіталу збільшується власний капітал підприємства, що забезпечує стабільний фінансовий стан або зростання фінансової автономії підприємства та його фінансову стійкість.

– $T_{\text{ВР}} > T_{\text{ВК}}$ – у порівнянні з ростом власного капіталу підприємства, виручка (дохід) від реалізації продукції (робіт/послуг) зростає випереджальними темпами, тобто збільшується ефективність використання ресурсів (зростає дохід від кожної гривні вкладеної у вартість майна підприємства). Дане співвідношення показує «виправданість» збільшення вартості майна у звітному періоді для забезпечення випереджального росту обсягів продажів.

– $T_{\text{ФР(ВП, ФРОД, ЧП)}} > T_{\text{ВР}}$ – у порівнянні з ростом

доходу від реалізації продукції (робіт/послуг), фінансовий результат зростає випереджальними темпами, що як правило свідчить про зниження питомої собівартості й накладних видатків. Виконання нерівності свідчить від зниженні питомої собівартості продукції або підвищенні ціни реалізації, зниженні питомих накладних видатків, зниженні питомих сукупних видатків.

— $T_{ФР(ВП,ФРОД,ЧП)} > T_{ВБ}$ – у порівнянні з ростом вартості майна й вкладеного капіталу, отримані фінансові результати зростають випереджальними темпами, що говорить про підвищення ефективності використання капіталу за рахунок збільшення обсягів продажів, зниження питомої собівартості, питомих накладних видатків і повної собівартості.

Надалі розглянемо основні показники

діяльності ДП «Антонов» та проаналізуємо чи виконувалось на ньому так зване «золоте правило економіки» протягом аналізованого періоду. ДП «Антонов» має повний цикл виробництва і технічного обслуговування сучасних літаків. На підприємстві сформовано потужний науковий і кадровий потенціал. Продукція підприємства має попит на зарубіжних ринках. Згідно фінансової звітності, яка представлена на офіційному сайті підприємства, ДП «Антонов» є досить прибутковим, входить до реєстру великих платників податків України (1660 підприємств), у 2020 році займає 88 місце [15].

У таблиці 1 наведені ключові фінансові показники діяльності та визначені темпи їх приросту по роках за 4 роки. Результати розрахунків свідчать про часткове не виконання «золотого правила» на підприємстві.

Таблиця 1 – Показники динаміки валюти балансу та фінансових результатів ДП «Антонов» за період 2017 – 2020 рр. (9 місяців 2020)

Показники	2017 рік, тис. грн	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн. (9 місяців)	Темп приросту у 2018 р. порівняно з 2017 р., %	Темп приросту у 2019 р. порівняно з 2018 р., %	Темп приросту у 2020 р. порівняно з 2019 р., %
Загальна вартість активів, тис. гривень	13 581 154	14 909 298	13 445 772	13 645 821	+9,78	-9,82	+1,49
Власний капітал, тис. гривень	8 641 475	9 398 282	10 272 001	10 211 084	+8,76	+9,30	-0,60
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. гривень	6 052 436	7 820 240	5 998 663	5 104 629	+29,21	-23,29	-14,91
Валовий прибуток (збиток), тис. гривень	750 935	1 538 566	1 588 676	1 337 078	+104,89	+3,26	-15,84
Чистий прибуток /збиток, тис. гривень	330 224	1 093 649	447 983	495 597	+231,18	-59,04	+10,63

Позитивний темп приросту загальної вартості активів означає, що економічний потенціал підприємства у 2018 і у 2020 роках зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності. Цей факт свідчить про підвищення потенціалу підприємства генерувати прибуток, адже сума активів, що приймає участь у виробничому, інвестиційному та

фінансовому процесі, зростає [1; 2].

Хоча темпи зростання показників були більші за 100%, проте власний капітал зростав повільнішими темпами ніж активи підприємств. Це свідчить про зростання фінансової залежності підприємства від позикових коштів. Підвищення темпів зростання операційного та чистого прибутку

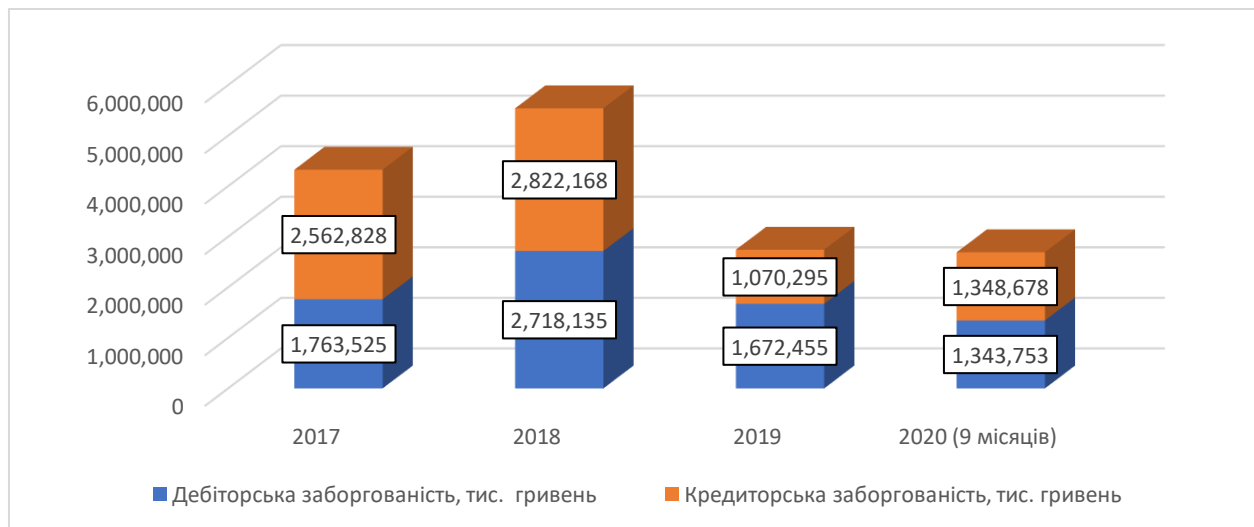
над темпом зростання виручки від реалізації свідчить про підвищення ефективності операційної та всієї діяльності підприємства (рентабельності продажу та загальної рентабельності діяльності) у 2018 році і у 2020 роках. Випередження приросту виручки від реалізації над приростом валюти балансу у 2018 і у 2020 роках свідчить про підвищення віддачі на активи (оборотності активів та капіталу). Випередження темпу зростання валового прибутку над темпом зростання виручки свідчить про суттєве зниження питомої ваги собівартості продукції підприємства.

Як видно із таблиці 1, у 2019 р. по відношенню до 2018 р. “золоте правило економіки” для ДП “Антонов” повністю

порушувалося. При цьому чистий прибуток у 2019 році зменшився у 3,5 рази – до 447,98 млн гривень, виручка впала на 33,1% – до 5 млрд 998,66 млн гривень.

Хоча у 2020 р. темпи зростання показників були більші за 100%, порівняно з 2019 р., проте чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зростає повільнішими темпами ніж активи підприємств. У першому півріччі 2020 року виручка ДП збільшилася на 7,3% – до 3 млрд 524,09 млн гривень, тоді як чистий прибуток скоротився на 8,1% – до 340,06 млн гривень. Це свідчить про зростання фінансової залежності підприємств.

На мал. 3 представлено співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ДП “Антонов”.

Малюнок 3 – Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ДК «Укроборонпром» (2017-2020), тис. гривень

Так як значення показника співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ДК “Укроборонпром” у 2019 році більше одиниці (1.56), це означає, що підприємство направляє більше коштів на формування дебіторської заборгованості, ніж отримує фінансових ресурсів у формі кредиторської заборгованості. Отже управління кредиторсько-дебіторською заборгованістю було неефективним. У 2017 році значення показника становило 0.67, у 2018 – 0.96, а вже за 9 місяців 2020 року – 0.99. Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в поточних активах є свідченням неурівноваженої кредитної

політики підприємства або указує на збільшення обсягу продажів. При цьому тенденцією останніх років є висока ймовірність неплатоспроможності і схильності до банкрутства частини покупців. Як показав аналіз, позикові кошти підприємства формуються за рахунок поточних зобов’язань і забезпечень, а це є свідченням досить ризикової структури фінансування.

Для підприємств ДК “Укроборонпром” характерним є нестійка динаміка прибутковості, зниження фінансової незалежності підприємств, що призводить до недотримання “золотого правила економіки”.

Ця ситуація є типовою для нинішнього стану підприємств ДК "Укроборонпром", оскільки усі виробники потерпають від нехватки коштів. За статтею грошових коштів сума складає менше 1-3% від валюти балансу. На досліджуваних підприємствах ДК "Укроборонпром", як показав аналіз, відсутня дієва стратегія розвитку, фінансове планування, в основному, ведеться на поточному рівні.

Система державного оборонного замовлення (далі – ДОЗ), яка діє в Україні, створює неринкову залежність постачальників від замовників, надає перевагу замовникам. Без нормальної системи ДОЗ, практики замовлень та ціноутворення, властивих сучасній ринковій економіці, неможливий стабільний прогнозований розвиток виробництва. Відтак – виникають затримки із виконанням замовлення тощо. Крім того, чинні норми закону про ДОЗ створюють переваги для закордонних виробників, оскільки вимоги до них значно менші, аніж до вітчизняних.

У лютому 2020 року на робочій групі з реформи ОПК при парламентському комітеті з питань нацбезпеки представниками Концерну був презентований документ під назвою «Концепція реформування ДК "Укроборонпром"». За задумом авторів концепції, процес корпоратизації концерну, так звана трансформація, мають забезпечити діяльність підприємств ДК "Укроборонпром" відповідно до кращих практик ОЕСР. У ДК "Укроборонпром" розпочали процес реструктуризації оборонних підприємств, що перебувають в управлінні Концерну. Йдеться про підприємства, які за підсумками тріаж-аналізу, затвердженого наглядовою радою Концерну, будуть реорганізовані або передані в управ-

ління іншим органам державної влади [6].

Тріаж (від французького "triage" – сортування за виділеними ознаками і критеріями) – це комплексний аналіз підприємств-учасників Концерну. Взагалі, методика тріаж-аналізу використовується у медичній практиці. Метою тріаж аналізу було виокремлення підприємств з найвищим потенціалом для розвитку оборонної галузі України. На підставі попереднього сортування, відповідно до норм тріаж, визначаються три групи підприємств Концерну, які потребують відповідних заходів: невідкладної або екстреної допомоги; термінових або пріоритетних дій; нетермінової або планової роботи. Тріаж-аналіз підприємств Концерну дозволив сформулювати висновки за такими напрямками:

- визначити фінансово-економічний, технічний та управлінський стан підприємств;
- продіагностувати характер взаємозв'язків, залежностей та наявності надлишкових активів на балансі підприємства;
- класифікувати підприємства за важливістю щодо потенціалу забезпечення потреб ДОЗ та виконання експортних поставок;
- оцінити стратегічні перспективи розвитку підприємств та обґрунтованість їх подальшого перебування в майбутній структурі Концерну після запланованої трансформації та корпоратизації тощо.

Комплексна оцінка методами тріаж-аналізу була проведена на 137 підприємствах Концерну за 9 параметрами. Критерії, за якими в ДК «Укроборонпром» здійснювали тріаж-аналіз, представлено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Критерії тріаж-аналіз ДК "Укроборонпром"

Критерій	Характеристика
Спеціалізація та стан виробничої діяльності.	Аналіз виробничої спеціалізації підприємств, портфелю продукції та рівня виробничої активності в динаміці за останні 4 роки.
Розмір та динаміка чистого доходу.	Участь у виконанні ДОЗ. Аналіз показників та динаміки реалізованої продукції підприємств в рамках державного оборонного замовлення.
Аналіз показників чистого доходу	Аналіз показників чистого доходу за 2016-2019, що підкреслюють рівень економічної активності та загальний вектор розвитку.

Критерій	Характеристика
Експортна діяльність.	Аналіз обсягу реалізованої продукції підприємств Концерну на експорт 2016-2019 з оцінкою динаміки, а також частки експортних поставок у загальному доході підприємств та об'єму експортних поставок в цілому
Економічна життєздатність.	Аналіз рівня прибутковості/збитковості в період 2016-2019 років, рівня простроченої заборгованості підприємства з податків та по заробітній платі та оцінка фінансової стабільності підприємств.
Зайнятість та продуктивність персоналу.	Аналіз кількості працівників підприємств в період 2016-2019 років, ваги фонду оплати праці у структурі собівартості та розміру чистого доходу на 1 працівника за відповідний період.
Стан виробничої та науково-технічної бази та потреби в модернізації.	Аналіз ступні зносу та коефіцієнту зносу основних фондів підприємств, наявності НДДКР, участь у ДКР за договорами ДОЗ, кількість персоналу, задіяного у ДКР та оцінка потреб в залученні коштів для модернізації підприємств.
Стан соціальної сфери та непрофільних активів.	Аналіз кількості об'єктів соціальної інфраструктури, їх види та стан, у якому вони знаходяться, з оцінкою інвестицій для модернізації.
Потенціал розвитку.	Аналіз наявності сукупної позитивної динаміки та невикористаних можливостей через інтегрований аналіз у експортному, виробничому, продуктовому та науково-технічному плані.

За результатами аналізу сформовано комплексний висновок про реальний стан підприємств оборонної галузі, що дозволило виокремити життєздатні підприємства та визначитися із пріоритетністю реорганізації

тих, які є проблемними. За результатами тріаж-аналізу в ДК "Укроборонпром" створили умовні групи компаній: для розвитку, оздоровлення та перепідпорядкування (таблиця 3).

Таблиця 3 – Виділення груп підприємств ДК "Укроборонпром" за результатами тріаж-аналізу [6]

Група	Характеристика
Група розвитку	В групу включені 38 підприємств із сукупним чистим доходом 35 млрд. грн. чи 88% доходу Концерну, на яких працюють 53,6 тис працівників – це 80% загальної кількості працівників всіх підприємств Концерну. Підприємства цієї групи увійдуть у 6 галузевих бізнес-одиниць: ракетобудівну, авіаційну, авіаремонтну, бронетанкову, радарних та морських систем.
Група реструктуризації	В групу включені 50 підприємств із сукупним чистим доходом 4,9 млрд. грн. чи 12% від всіх доходів Концерну. У цій групі працюють 13,9 тис працівників – 20% від загальної чисельності підприємств Укроборонпрому. Підприємства цієї групи у Концерні планують фінансово оздоровлювати та реорганізовувати. Ці програми включатимуть в тому числі перенесення виробництва, позбавлення надлишкових активів, виведення з банкрутства та виплату боргів перед працівниками, державою та кредиторами. Після цього оздоровлені та стабілізовані підприємства будуть приєднані до новостворених галузевих бізнес-одиниць з «групи розвитку».
Група перепідпорядкування	У групу включені 28 підприємств із сукупним чистим доходом 29 млн. грн, на яких працюють всього 253 працівника. Підприємства цієї групи втратили своє значення для обороноздатності країни, не ведуть

Група	Характеристика
	економічної активності, давно не виконують державного оборонного замовлення, нічого не виробляють. Вони будуть передані до Фонду державного майна України чи інших державних органів. Два підприємства будуть передані до Державного космічного агентства, 5 – на ліквідацію.
Такі, що залишилися на окупованих територіях	Таких підприємств - 21. Вони можуть бути підпорядковані профільному міністерству, однак, для цього потрібна певна законодавча рамка, якої наразі немає.

Як показав аналіз, зі 116 працюючих підприємств Концерну фінансово стабільними можна вважати 33. При цьому 27 підприємств визнано як фінансово нестабільні, а 56 – такими, що знаходяться у поганому фінансовому стані. За 2016-2019 роки 29 підприємств Укроборонпрому отримали 88% чистого доходу Концерну. На 14 оборонних підприємствах працюють 44.6 тисяч людей [6]. Кожне з підприємств має унікальну ситуацію та потребує індивідуального підходу щодо заходів реформування.

Результати тріаж-аналіз є потужною базою для розробки галузевих стратегій [12].

Висновки

Таким чином, впровадження корпоративні моделі управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі на основі стандартів Організації Європейського Співробітництва та Розвитку сприятиме:

- підвищенню ефективності функціонування об'єктів державної власності в оборонно-промисловому комплексі;
- розвитку та подальшому зростанню в Україні виробництва озброєння, військової та спеціальної техніки, ефективному використанню накопиченого науково-технічного та виробничого потенціалу, підвищенню позицій на світовому ринку озброєння, військової та спеціальної техніки.

Корпоратизація і приватизація об'єктів

Одночасно з цим готуються до випуску національні стратегічні документи, на основі Стратегії національної безпеки [10], та імплементація сформованих засад до корпоративної стратегії ДК "Укроборонпром". Поспішність і недостатня обґрунтованість рішень щодо корпоратизації підприємств Концерну є неприпустимою, оскільки такі рішення мають прийматися, з урахуванням особливостей виду промислової діяльності підприємства (наприклад, авіабудування – ДП "Антонов"), бачення перспектив подальшого розвитку підприємства за різними сценаріями.

державної власності в оборонно-промисловому комплексі – різні категорії і процеси, реалізація яких вимагає відповідного комплексу нормативного, інституційного і організаційного забезпечення. Важливим моментом є також використання коштів, отриманих від приватизації, на фінансування заходів, передбачених Стратегією розвитку оборонно-промислового комплексу України, затвердженими у встановленому порядку програмами реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України та програмами розвитку озброєння та військової техніки та/або іншими програмами щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони.

Список використаних джерел

1. Svitlana Bondarenko, Ivan Tkach, Serhii Drobotov, Anatolii Mysyk, Kateryna Plutytska. National Resilience as a Determinant of National Security of Ukraine. *Journal of*

- Optimization in Industrial Engineering* Vol.14, Issue 1, Winter & Spring 2021, 111-117.
2. Bondarenko, S., Makoveieva, O., Polishchuk, A., Mosin, M. (2020). Project approach in an anti-crisis management system of financial sustainability of industrial enterprise. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*, 10(2), 90-104. DOI: 10.33445/sds.2020.10.2.10
 3. Бригхэм Ю., Эрхард М. Финансовый менеджмент. 10-е изд. СПб: Питер, 2009. 960 с.
 4. Ван Хорн Дж. К., Вахович М. Основы финансового менеджмента. Москва: Вильямс, 2008. 1232 с.
 5. Візія Генерального штабу Збройних Сил України щодо розвитку Збройних Сил України на найближчі 10 років: офіційний сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2020/01/11/viziya-generalnogo-shtabu-zs-ukraini-shhodo-rozvitku-zbrojnih-sil-ukraini-na-najblizhchi-10-rokiv/>
 6. ДК "Укроборонпром", офіційний сайт. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/uk/>
 7. Ефимова О.В. Финансовый анализ. Москва, 2002. 528 с.
 8. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-V
 9. Костырко Л. А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия: монография. Харьков: Фактор, 2008. 336 с.
 10. Про Стратегію національної безпеки України: Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року / Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.
 11. Реформування ОПК: Мінекономіки зібрало стейкхолдерів для обговорення кроків здійснення реформи корпоративного управління Державного концерну «Укроборонпром». URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=70a21d66-d578-4ac0-be9a-a0b47ad2c034&title=ReformuvanniaOpk-MinekonomikiZibraloSteikholderivDliaObgovorenniaKroktivZdiisnenniaReformiKorporativnogoUpravlinniaDerzhavnogoKontsernuukroboronprom>
 12. Технологія стратегічного планування у сфері національної безпеки: практ. реком. / Г. П. Ситник, В. І. Абрамов, Л. М. Шипілова ; за заг. ред. Г. П. Ситника. К.: НАДУ, 2013. 48 с.
 13. Тонких А. С. Моделирование результатов управления корпоративными финансами. Монография. Екатеринбург – Ижевск, 2006, 200 с.
 14. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/210/93>.
 15. Зимовець В., Керімов П. Сценарії перерозподілу державної власності. 28.01.2020 р. URL: https://zn.ua/ukr/economic-security/scenariyi-pererозpodilu-derzhavnoyi-vlasnosti-336902_.html.
 16. Ткач, І. (2018). The concept of studying the problems of ensuring the military and economic security of the state. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*, 4(2), 3-13. DOI: 10.33445/sds.2018.4.2.1

Предпосылки корпоратизации и тенденции развития предприятий оборонно-промышленного комплекса Украины

Светлана Бондаренко * ^А; Анатолий Полищук ^А; Михаил Мосин ^В

*Corresponding author: д.э.н., профессор кафедры оборонного менеджмента, e-mail: iana.bond@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1687-1172

^А Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, пр-кт Воздухофлотский, 28, г. Киев, 03049, Украина

^В Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», проспект Победы, 37, Киев, 03056, Украина

Аннотация

В статье дана оценка современного состояния и определены основные тенденции

развития предприятий ГК «Укроборонпром». Проведенным исследованием установлено, что для предприятий ГК «Укроборонпром» характерным является высокий уровень износа основных средств предприятий Концерна и неустойчивая динамика доходности. При этом нисходящая динамика доходности и роста финансовой зависимости приводит к несоблюдению «золотого правила экономики». Концепция реформирования ГК «Укроборонпром» рассматривает процесс корпоратизации Концерна основой трансформации, которая должна обеспечить деятельность предприятий ГК «Укроборонпром», согласно лучших практик ОЭСР. В ГК «Укроборонпром» начали процесс реструктуризации оборонных предприятий, находящихся в управлении Концерна. Однако остаются нерешенными вопросы о механизме финансирования развития предприятий ОПК и институционализации процесса корпоратизации ГК «Укроборонпром».

Ключевые слова: корпоратизация, оборонно-промышленный комплекс, ГК «Укроборонпром», Стратегия национальной безопасности.

Prerequisites for corporatization and trends of development of enterprises of the defense and industrial complex of Ukraine

Svitlana Bondarenko ^{*A}; Anatolii Polishchuk ^A; Mykhailo Mosin ^B

^{*}Corresponding author: Dr of Economics, Leading Researcher, e-mail: lana.bond@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1687-1172

^A National Defense University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy, 28, Povitroflotsky, ave, Kyiv, 03049, Ukraine

^B National Technical University of Ukraine, Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky, 37, Peremohy, ave, Kyiv, 03056 Ukraine

Abstract

The article assesses the current state of the defense industry of Ukraine. The indicators of activity are analyzed, the main tendencies of development of the enterprises of SC "Ukroboronprom" are defined. The key directions, reforming of Ukroboronprom, directions of increase of efficiency of activity of subjects of managing of public sector of economy are allocated. To understand the main trends and patterns of development of enterprises of Ukroboronprom, the main indicators of financial and economic activity using the method of quantitative and qualitative comparison based on the "golden rule of enterprise economics" are considered. The study found that the enterprises of Ukroboronprom are characterized by a high level of depreciation of fixed assets of the Concern's enterprises and unstable dynamics of profitability. At the same time, the declining dynamics of profitability and the growth of financial dependence leads to non-compliance with the "golden rule of economics". According to the analysis, the company's borrowings are formed at the expense of current liabilities and collateral, which is evidence of a rather risky financing structure. This situation is typical for the current state of Ukroboronprom's enterprises, as all producers suffer from a lack of funds. As the analysis showed, there is no effective development strategy at the researched enterprises of Ukroboronprom, the financial planning is mainly carried out at the current level. According to the results of the triage analysis, conditional groups of companies were created in Ukroboronprom: for development, rehabilitation and subordination. The concept of reforming Ukroboronprom considers the process of corporatization of the concern as a basis for transformation, which should ensure the activities of Ukroboronprom, in accordance with OECD best practices. Ukroboronprom has started the process of restructuring defense enterprises managed by the Concern. These are enterprises that will be reorganized or transferred to the management of other public authorities based on the results of the triage analysis. This decision was made by the Concern based on the results of a triage analysis approved by the Concern's Supervisory Board. To implement the corporatization of SC "Ukroboronprom" is created as part of a special fund of the State Budget of Ukraine Trust State Fund for Development of Defense and Industrial Complex of Ukraine. However, the issues concerning the mechanism of financing the development of defense industry enterprises and the institutionalization of the process of corporatization of Ukroboronprom remain unresolved.

Keywords: corporatization, defense-industrial complex, SC "Ukroboronprom", National Security Strategy.

References

1. Svitlana Bondarenko, Ivan Tkach, Serhii Drobotov, Anatolii Mysyk, Kateryna Plutytska. National Resilience as a Determinant of National Security of Ukraine. *Journal of Optimization in Industrial Engineering* Vol.14, Issue 1, Winter & Spring 2021, 111-117. (in Engl.)
2. Bondarenko, S., Makoveieva, O., Polishchuk, A., Mosin, M. (2020). Project approach in an anti-crisis management system of financial sustainability of industrial enterprise. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*, 10(2), 90-104. DOI: 10.33445/sds.2020.10.2.10
3. Brigham Y., Erhard M. Financial management. 10 edition. Peter, 2009. 960 p. (in Rus.)
4. Van Horn J.K., Vakhovich M. Fundamentals of financial management. Moscow: Williams, 2008.1232 p. (in Rus.)
5. Vision of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine on the development of the Armed Forces of Ukraine for the next 10 years: the official website of the Ministry of Defense of Ukraine. (in Ukr)
6. State Concern "Ukroboronprom", official site. Available at <https://ukroboronprom.com.ua/uk/>
7. Efimova O.V. The financial analysis. Moscow, 2002.528 p. (in Rus.)
8. Law of Ukraine «On National Security of Ukraine» of June 21, 2018 № 2469-V
9. Kostyrko LA Diagnostics of the potential of financial and economic stability of the enterprise: monograph. Kharkov: Factor, 2008.336 p. (in Rus.)
10. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 "On the National Security Strategy of Ukraine" / Decree of the President of Ukraine of September 14, 2020 № 392/2020.
11. Reform of the defense industry: the Ministry of Economy has gathered stakeholders to discuss steps to implement corporate governance reform of the State Concern "Ukroboronprom". Available at <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=70a21d66-d578-4ac0-be9a-a0b47ad2c034&title=ReformuvanniaOpk-MinekonomikiZibraloSteikkholderivDliaObgovorenniaKroktivZdiisnenniaReformiKorporativnogoUpravlinniaDerzhavnogoKontsernuukrobobonprom>
12. Technology of strategic planning in the field of national security: practice. rekom. / GP Sitnik, VI Abramov, LM Shipilova; for general ed. G. P. Sitnik. K.: НАДУ, 2013. 48 p. (in Ukr)
13. Tonkikh A.S. Modeling effective corporate finance management. Monograph. Ekaterinburg – Izhevsk, 2006, 200 p. (in Rus.)
14. On the corporatization of enterprises: Decree of the President of Ukraine of 15.06.1993 № 210/93. Available at <http://zakon.rada.gov.ua/go/210/93>
15. Zymovets V., Kerimov P. Scenarios of redistribution of state property. 28.01.2020 p. Available at https://zn.ua/ukr/economic-security/scenariyi-pererozpodilu-derzhavnoyi-vlasnosti-336902_.html. (in Ukr).
16. Ткач, І. (2018). The concept of studying the problems of ensuring the military and economic security of the state. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*, 4(2), 3-13. DOI: 10.33445/sds.2018.4.2.1